

УДК 711

Кіс Н.Ю., к.т.н., доцент Голик Й.М.,
Ужгородський національний університет

**ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ ЗВИЧОК НАСЕЛЕННЯ
НА СТРУКТУРУВАННЯ СЕЛЬБИЩНИХ ТЕРИТОРІЙ
СЕРЕДНЬОГО МІСТА
(на прикладі м. Ужгорода)**

*Проведено дослідження впливу соціальних звичок населення на
структурування сельбищних територій середнього міста*

Ключові слова: соціальні звички населення, сельбищні території.

Правильно організована та просторово-розвинута соціально планувальна структура території є запорукою комфортності проживання в місті. На основі загального структурного розвитку міста вирішуються питання поділу та розташування первинних соціально-планувальних елементів. Структурування території кожного міста з врахуванням його розмірів та категорії визначається генеральним планом міста, який розробляється Українським державним науково-дослідним інститутом проектування міст “ДІПРОМІСТО”. Для найзначніших, значних та великих міст планувальна структура міського плану представляється у вигляді ієрархічної структури з трьома рівнями: загальноміський; районний; локальний. Для середніх та малих міст виділяють два рівні — загальноміський та локальний, яким відповідають певні структурно-планувальні елементи.

Основним завданням дослідження є визначення пріоритетних критеріїв структурування території міста, що дасть можливість провести розподіл території міста на самодостатні структурні елементи на фоні соціальних традицій, що склалися.

Генеральним планом м. Ужгорода, територію міста поділено на два планувальних райони – Правобережний та Лівобережний. На локальному рівні утворено 5 житлових районів. В Правобережному планувальному районі знаходиться два житлових райони (№1 та №2) із домінуючою малоповерховою історичною забудовою. У лівобережний планувальний район входить три житлові райони (№ 3, №4 та №5). До третього житлового району входять території промзони і, частково, житлова забудова. Четвертий житловий район охоплює територію яка прилягає до загальноміського центру. П'ятий житловий район включає території житлових масивів (рис.1).

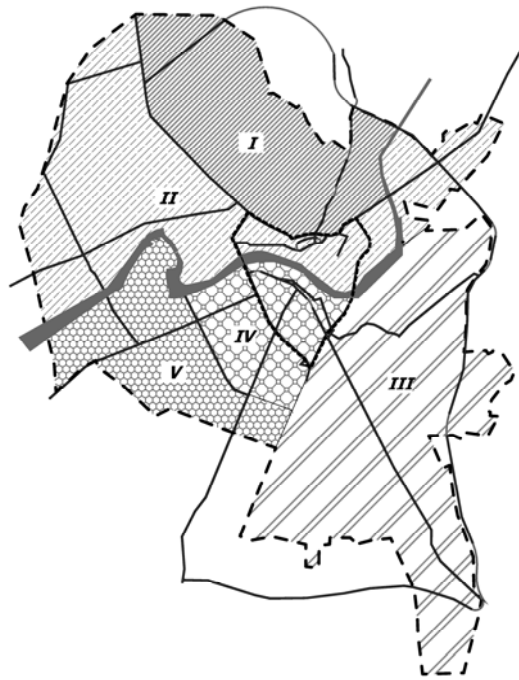

Рис. 1. Схема районування м. Ужгорода

За даного структуривання зв'язки між сформованими центрами обслуговування складні, центри житлових районів виділено не чітко, житлові райони, як структурні одиниці, не сприймаються як одне ціле, центри тяжінь зміщені, або гіпертрофовані (рис.2). Сформовані житлові утворення містять, здебільшого, випадкові окремі елементи обслуговування, при цьому стихійна концентрація вузлів обслуговування спостерігається на певних ділянках магістральних вулиць, житлових районів, чи на перехресті шляхів громадського транспорту. Структура громадського обслуговування міста характеризується зосередженням більшої частини установ міського значення в центральній частині міста. У ЗМЦ, де сформувалося історичне ядро міста, розташовані основні адміністративні, громадські та господарські організації міста, а також установи культурно-побутового обслуговування.

Така постановка проблеми вимагає вивчення кількісних та якісних закономірностей територіальної концентрації сфери громадського обслуговування, вивчення напрямків та інтенсивності міжселенських соціально-економічних (культурно-побутових, трудових) зв'язків, вивчення особливостей просторової організації зон обслуговування та зон впливу громадських центрів .

Якщо представити звичні, з соціальної точки зору, історично сталі планувальні утворення, на схемі структуривання території міста (рис.3), то очевидно, що громадські центри сформованих житлових утворень, тяжіють до ЗМЦ, збільшуючи, тим самим транспортне та демографічне навантаження на центральну частину міста.

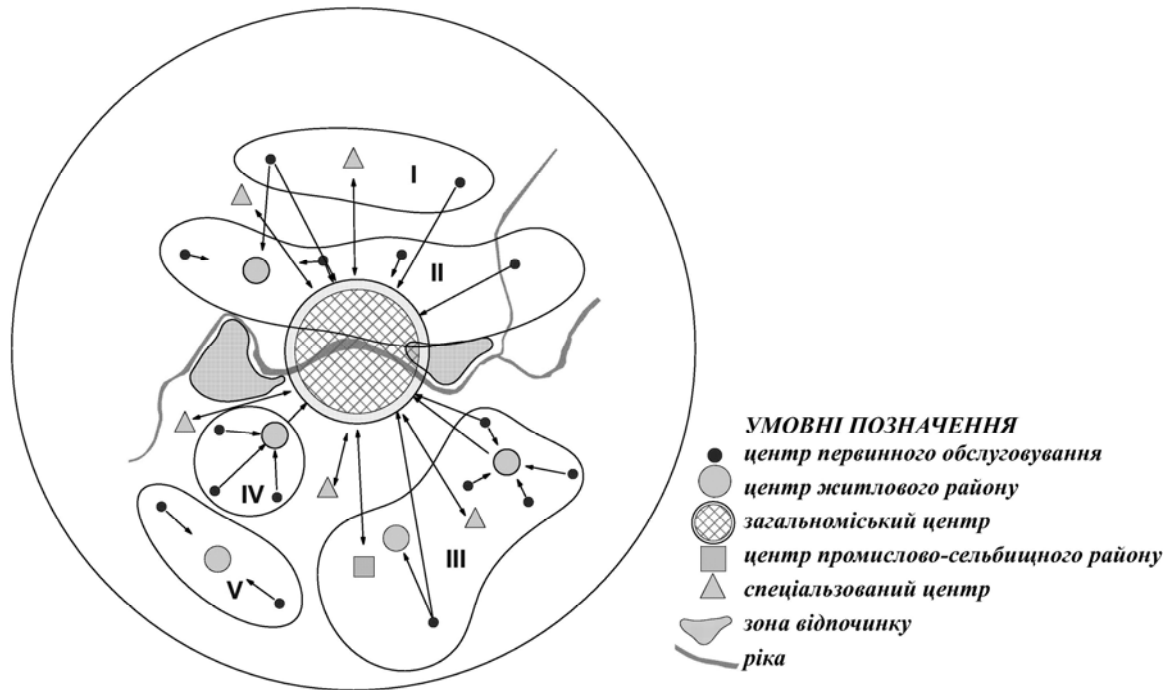

Рис.2. Модель організації громадських центрів структурних одиниць міста

Центри первинного обслуговування - неповні. Сформовані житлові утворення містять здебільшого випадкові окремі елементи обслуговування, при цьому стихійна концентрація вузлів обслуговування спостерігається на певних ділянках магістральних вулиць, житлових районів, чи на перехресті шляхів громадського транспорту. Заклади щоденного попиту, часто, представлені продовольчими магазинами обмеженого асортименту, спостерігається нестача дитсадків, шкіл, на деяких територіях майже повністю відсутні заклади побутових послуг.

Характерною особливістю міста є значний вплив архітектурно-планувальної спадщини на формування соціально-планувальної структури міста. Трансформація планувальної структури міста здійснювалася на тлі поступового історичного розвитку, в політичних і економічних умовах які постійно змінювалися, внаслідок чого її організація представляє собою сполучення містобудівних принципів різних епох. Саме тому, виділення окремих житлових утворень повинно проходити у відповідності з природними, історично-сформованими тяжіннями в місті.

Аналізу проблеми структурування міста було присвячене дослідження, яке проводилось в м.Ужгород в 2010-2012р. Дослідження проводилося шляхом опитування жителів міста (N=400). Основним завданням дослідження було вивчення динаміки відвідування закладів освіти, охорони здоров'я та торгівлі, з метою виявлення соціальних звичок населення міста. Соцопитування містило питання, що стосувалися основних критеріїв вибору тих чи інших закладів

обслуговування. В результаті опитування виявлено, що існує нерівномірний попит на різні заклади освіти.

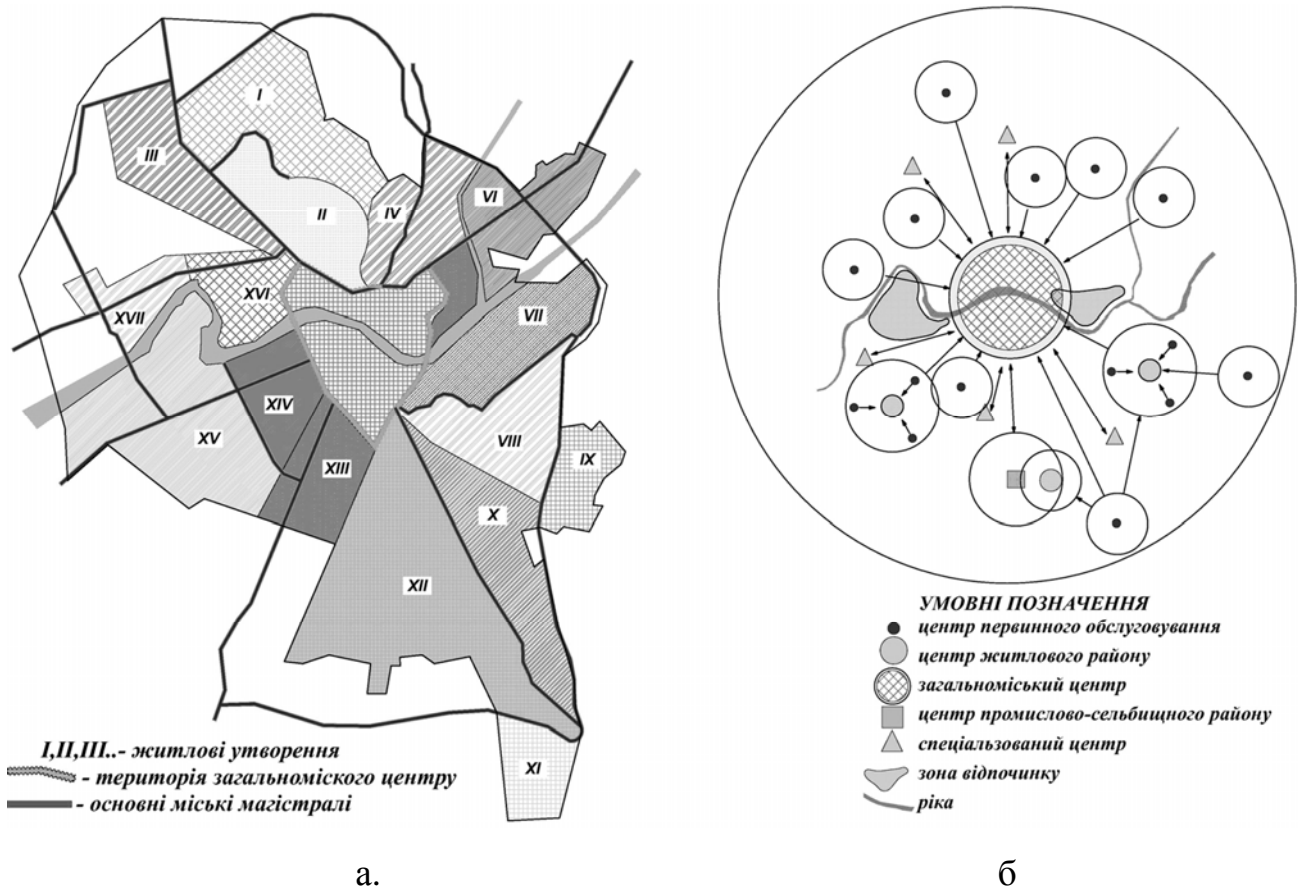

Рис.3. а- схема поділу міської території на історично-усталені планувальні утворення, б- модель організації громадських центрів на історично-усталених планувальних утворень

Загальноприйнята модель відвідуваності дошкільних закладів та шкіл не діє. Причинами цього є історичні та демографічні особливості міста. В місті функціонують школи з угорською та словацькою мовами навчання, різнопрофільні ліцеї та гімназії з поглибленим вивченням тих чи інших предметів, що впливає на рівень попиту закладу (рис.4). Тобто популярність чи непопулярність тих чи інших закладів стає вагомою причиною міграції населення.

Характер попиту на заклади торгівлі загалом відповідає традиційній моделі відвідуваності (рис. 5). 44% опитаних користуються послугами найближчого продуктового магазину. До особливостей функціонування мережі торговельних закладів у місті, можна віднести той факт, що існує значний відсоток людей, які користуються послугами ринку не залежно від відстані (30% опитаних). Основною причиною цього є значний рівень мобільності населення, спричинений відносно компактною територією міста.

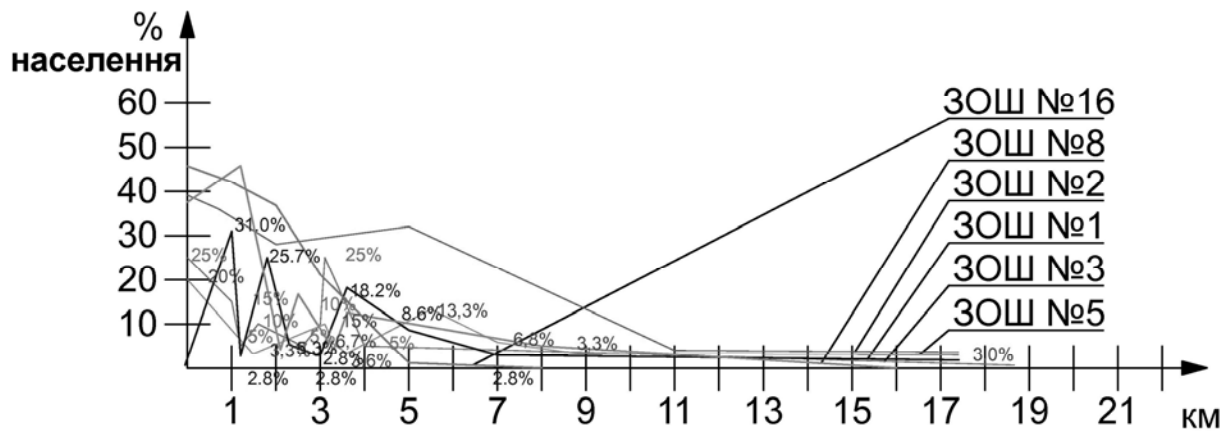

Рис.4. Вивчення характеру відвідуваності загальноосвітніх закладів

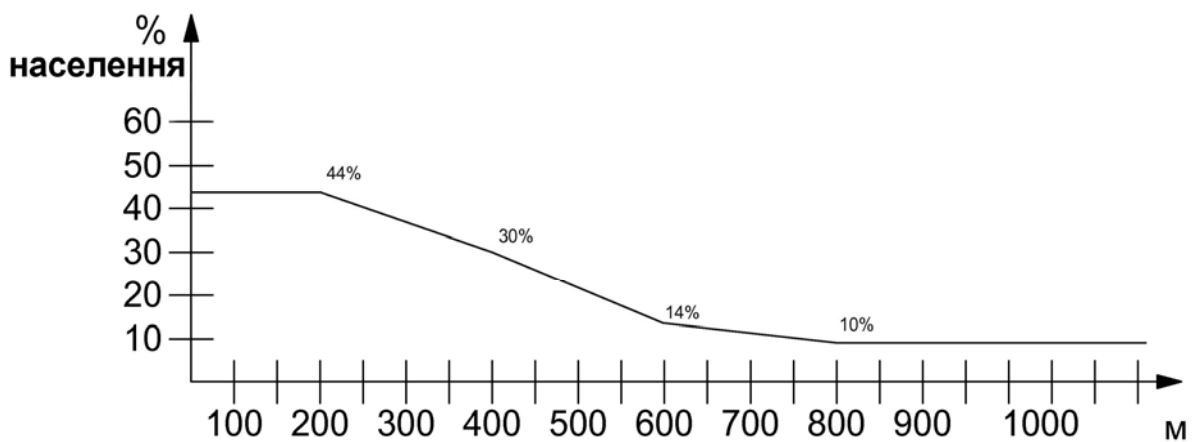

Рис.5. Вивчення характеру відвідуваності закладів торгівлі

Попит на заклади охорони здоров'я не зовсім відповідає традиційній моделі відвідуваності (рис 6).

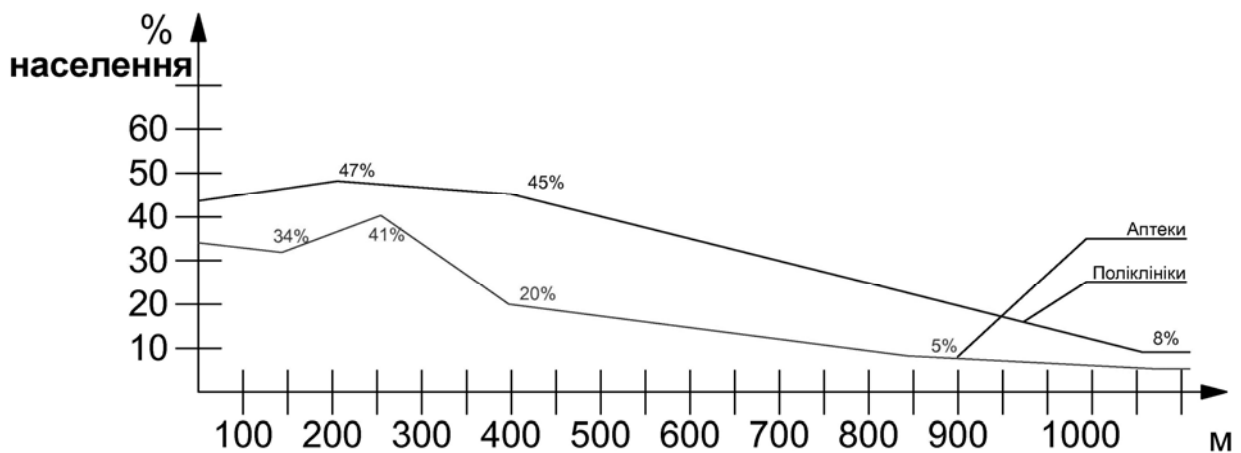

Рис.6. Вивчення характеру відвідуваності закладів охорони здоров'я

Поява нових можливостей обслуговування населення міста приватними поліклініками значно вплинула на характер відвідуваності державних закладів. Що стосується аптек, - на модель відвідуваності впливає фактор соціальних вподобань, зокрема гнучка система обслуговування відвідувачів. Врахувавши звички населення модель організації громадських центрів міста, та схема поділу території міста на житлові райони матиме наступний вигляд (рис 7).

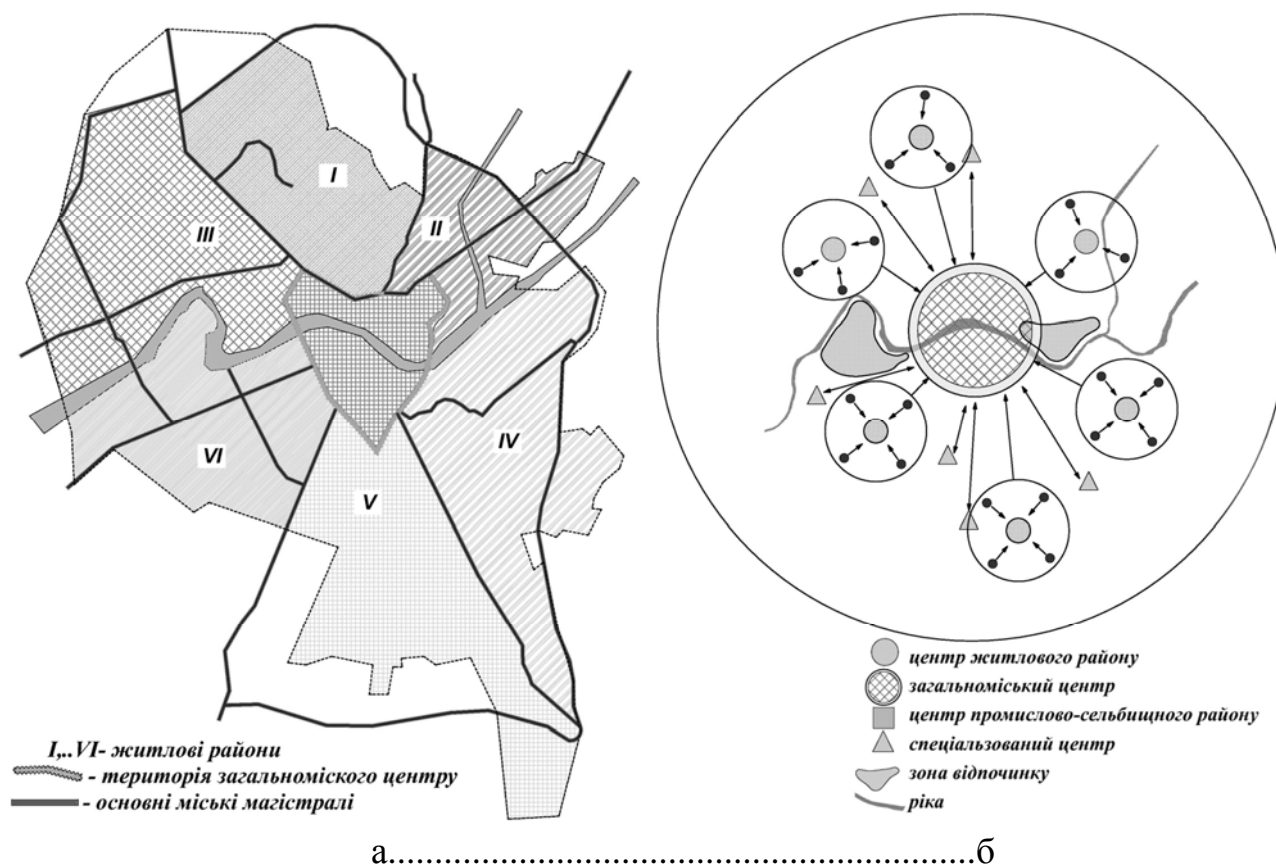

Рис. 7. а - Модель організації громадських центрів структурних одиниць міста з врахуванням соціальних звичок населення; б - Схема поділу міської території на житлові райони з врахуванням соціальних звичок населення

Висновки. Детальне вивчення характеру відвідуваності закладів обслуговування показує, що соціальні звички населення значно впливають на культурно-побутові зв'язки в місті і є причиною різноманітних транспортних міграцій. Цей факт обов'язково повинен враховуватися при структуруванні території середнього міста.

Література

1.Дёмин Н.М. Управление развитием градостроительных систем.- К.: Будівельник, 1991р. –183с.

2.Голик Й.М. Містобудівний розвиток Ужгорода в системі регіонального розселення. дис. канд. тех.наук: 05.23.20 / Київський національний ун-т будівництва і архітектури. - К., 2004.

3.Плешкановська А.М. Функціонально-планувальна оптимізація використання міських територій. – К.: Інститут Урбаністики, 2005. – 190 с.

4.Социально-культурные функции города и пространственная среда / Под ред. Л.Б. Когана. – М.: Стройиздат, 1982. – 177 с.

Аннотация

В работе проведено исследование влияния социальных привычек населения на структурирование селитебных территорий среднего города (на примере г. Ужгорода)

Ключевые слова: социальные привычки населения, селитебные территории.

Annotation

The article describes the influence of the social habits of the population, to the structuring of residential areas of the middle of the city (on the example of Uzhgorod)

Key words: social habits of the population, residential area.